

UNA SIMBIOSI HISTÒRICA

Els vincles entre la Mancomunitat i el periodisme de l'època
expliquen el coneixement que es tenia de la institució

Prat de La Riba, president de la Mancomunitat, amb la resta de membres en l'assemblea constituent al Saló de Sant Jordi.
Foto: Fons Brangulí / Arxiu Nacional de Catalunya.

**La dècada entre 1914 i 1924 emmarca
l'obra de la Mancomunitat de Catalunya,
de la qual se n'ha commemorat el
centenari. No s'entén, però, la fructífera
feina d'aquesta institució sense la premsa
d'aquella època que va fer-ne difusió.**

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES

La dècada entre 1914 al 1924 és un període destacat en la història del periodisme català. A més dels nous i grans títols que apareixen, de l'esplèndida *D'Ací i D'Allà* (1918-1936) a la breu *Cuca Fera* (1917), passant per la innovadora *Catalunya Gràfica* (1922-1923), la combativa *L'Estevet* (1922-1923) o l'artística *Vell i Nou* (1915-1921) i tantes altres, el periodisme va consolidar el seu paper d'influència social, de portaveu d'inquietuds en uns anys de profundes transformacions, de la revolució comunista a l'expansió capitalista.

És en aquella dècada en la qual s'engloba la Mancomunitat de Catalunya (la federació de les quatre diputacions de Catalunya que va permetre, per primer cop des del 1714, disposar d'una administració pròpia), així com l'expansió de la Catalunya-ciutat, la consolidació d'una nova societat urbana que, trencades muralles i barreres mentals, s'obre al món amb energia laboral i força comercial.

En tot això hi juguen factors externs com la Gran Guerra i, en política catalana, la voluntat col·lectiva d'autogovern encarnada en el projecte d'Estatut del 1918 que, dirigit per la Mancomunitat, acabaria fracassant per la reacció centralista, constant al govern espanyol durant tres

ELS ANYS QUE VA FUNCIONAR LA INSTITUCIÓ ÉS UN PERÍODE DESTACAT EN LA HISTÒRIA DEL PERIODISME CATALÀ

segles. Només la caiguda de la monarquia, a inici de la dècada següent, comportarà l'autonomia, un cop superada la fase de

descentralització. I això va ser el màxim que es va poder obtenir.

La premsa va mostrar, doncs, una Mancomunitat oberta, dinàmica, amb energia i que actuava tant a Catalunya com a

LA PREMSA VA MOSTRAR UNA MANCOMUNITAT OBERTA, DINÀMICA, AMB ENERGIA I ACTUANT TANT ARREU DEL PAÍS COM A L'ESTRANGER

l'estranger ja que va destacar precisament per obrir-se a l'exterior. Prova d'això és que enviava els doctorands a estudiar fora o com les idees eren ben rebudes per estudiar-les i aplicar-les, si s'esqueia.

MIRALL D'UNA SOCIETAT

El nombre de capçaleres de caràcter catalanista era molt elevat, i no només publicacions minoritàries de caràcter radical com la intermitent *La Tralla* a Barcelona o *L'Autonomia*, un títol que trobem en diverses ciutats catalanes (Valls, Sant Andreu del Palomar...).

El rerefons d'aquella catalanitat en ascens apareixia en una gamma de publicacions que oscil·lava entre el catalanisme con-

servador catòlic a l'entorn de la Lliga fins al republicanisme laic i progressista. Efectivament, a Catalunya la dreta no era la immobilitista

reaccionària espanyola —desplaçada i arraconada, igual que el caciquisme, gràcies al canvi que signifiquen les eleccions

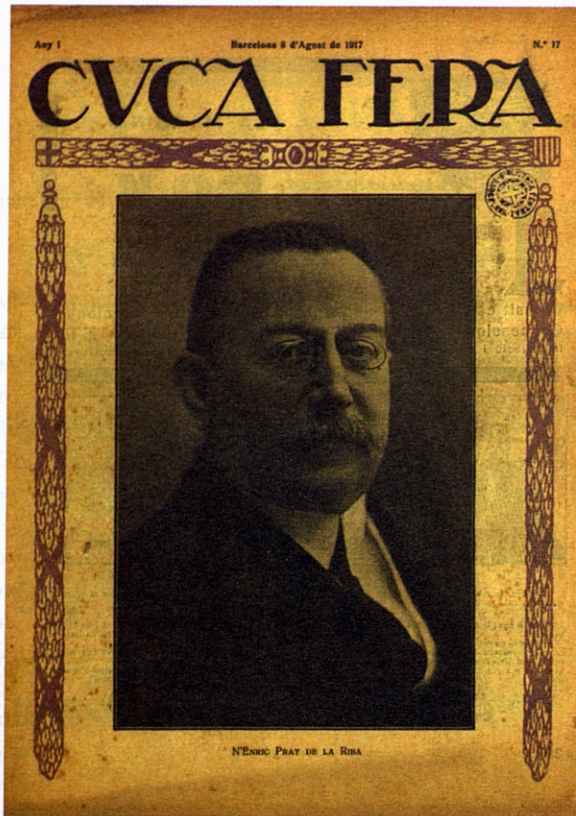
del 1901— sinó que és una plataforma de modernitat.

Així, *La Veu de Catalunya* (1899-1937) i les revistes de l'Editorial Catalana (1917) com *D'Ací i D'Allà*, *Economia i Finances* (1917-1936), *Catalunya Marítima* (1919-1921), *Cuca Fera*, *Agricultura i Ramaderia* (1917-1927)..., eren publicacions d'alt nivell, tant en

l'aspecte formal com en els continguts, tenien molts lectors i fugien del to nostrat minoritari de dècades anteriors. I que, a més, van assolir una normalitat per a les noves opcions polítiques, un cop superats els partits dinàstics, que també havien quedat arraconats.

Simultàniament, hi havia publicacions que eren exponents del republicanisme; des de les populars *La Campana de Gràcia* (1870-1934), *El Diluvio* o diaris com *El Poble Català* (1904-1918) fins a *La Publicidad* (1878-1939) —convertida en *La Publicitat* el 1922—, que esdevindran capçaleres en les quals el catalanisme era present com un substrat que no precisava de cap justificació.

Així, de la innòcua *En Patufet* (1904-1938) a la dissolvent *Papitu* (1908-1937), la catalanitat era òbvia, com tot el país, monolingüe al carrer, malgrat ser en bona part analfabet. Això explica l'èxit de la premsa gràfica, però anirà apareixent de manera inexorable, lenta i constant, l'auge del periodisme en català i del periodisme professional. D'aquesta manera, es veuen publicacions nascudes la dècada anterior

ANY XLVII - BATALLADA 1914

LA CAMPANA DE GRACIA

QUADROS DE SETMANA SANTA

La cena... de negros dels dotze apòstols de la "Lliga"

DE LA MANCOMUNITAT

Per a veure la dignitat de la Mancomunitat i l'interès de totes les parts interessades... El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans... El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans... El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans...

5cent.

La Veu de Catalunya

ANY XLVII Núm. 4711

Barcelona Dimecres 29 de Juny de 1912

Edició del VESPERT

SALS Julià

CHAMPANILLA

PEUGEOT 250

Vins "Aïella Vinícola"

LA MANCOMUNITAT AL PARLAMENT

LA NOSTRA ACTITUT

El projecte al Congrés

El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans... El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans... El text de la Mancomunitat és el resultat de la unió de tots els catalans...

Alguns exemplars de capçaleres com Cuca Fera, La Campana de Gràcia, La Veu o Germanor (aquesta publicada a Xile) on es feien ressò de diferents aspectes de la Mancomunitat.

que eixamplen la seva influència i publicacions noves que incideixen amb força en aquest panorama.

Pel que fa a la premsa generalista, *La Vanguardia* (1881) va créixer com a empresa, tiratge i força, amb les famoses cròniques de Gaziel, l'augment de paginació amb la incorporació de la imatge i un nou disseny. Tot plegat va facilitar que aquest periòdic emblemàtic es consolidés com a tribuna de referència.

El gran nombre de publicacions del moment era fruit d'un conjunt de circumstàncies diverses i coincidents. Així, tot el

EL PERIODISME TÉ UN NOTABLE PAPER EN LA CONSECUCIÓ DE LA MANCOMUNITAT PER LES SEVES CAMPANYES I EL SUPORT DELS PROFESSIONALS

país s'omple de setmanaris informatius –especialment polítics–, de publicacions especialitzades i de la difusió de la premsa generalista de Barcelona, –la de Madrid encara no– que, com la d'arreu Catalunya, té lloc gràcies a la modernització de les comunicacions.

A comarques, aquesta premsa, sovint en castellà, també assumirà un paper important i bàsic, com *La Crònica de Valls* (1905–1935). També, amb dificultats per viure, trobarem la premsa especialitzada com la nova *La Il·lustració Catalana*, que el 1917 reprèn la singladura. La força del periodisme l'encarnen les agrupacions i sindicats professional, i en l'àmbit polític hi ha tantes publicacions de caràcter nacionalista que es constitueixen en una federació de publicacions nacionalistes.

En canvi, són escasses les publicacions, oficials com *Crònica de la Mancomunitat* (1920–1923) i especialitzades dirigides

a publicar dades del món del treball, del món funcional i, especialment, adreçades a la formació dels mestres. Capçaleres com *Butlletí dels Mestres* (1922–1923) o *Quaderns d'Estudi* (1915–1923) en són alguns exemples. En realitat, la Mancomunitat no necessitava premsa pròpia perquè tenia la de la Lliga, amb publicacions especialitzades.

També la premsa generalista, com *La Vanguardia*, informava gairebé diàriament de les activitats de la Mancomunitat. I fins i tot l'especialitzada, com *Avicultura pràctica* (1896–1919) o *Ibèrica* (1913–1920), d'alta divulgació científica, era sensible al

que feia aquesta institució. Una premsa, doncs, que mostrava amb profusió i una qualitat rellevant els avenços i desenvolupaments que

tenien lloc en els diferents àmbits. Uns àmbits que també disposaven de la difusió de les revistes acadèmiques de l'Institut d'Estudis Catalans o de la Biblioteca de Catalunya.

A part de la implicació de bona part de la classe periodística, la Mancomunitat també va disposar d'una activa oficina de premsa que enviava informes on explicava totes les novetats. Antoni Rovira

EN AQUELLA SOCIETAT, EL PERIODISME OCUPAVA UN RANG RELLEVANT, JA QUE COORDINAVA I DINAMITZAVA MOLTES INICIATIVES

i Virgili, proper a Prat de la Riba, va participar en aquesta oficina des del 1914. També va col·laborar als diaris d'esquerra com *La Publicitat* i *El Poble Català* i a *La Veu de Catalunya*. Per tot això, Rovira i Virgili es va convertir en un dels pe-

riodistes més dinàmics en la defensa i projecció de la institució.

IMPLICATS EN EL PROJECTE

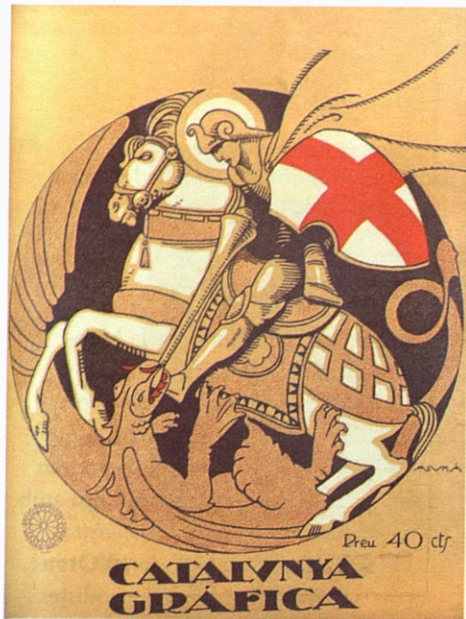
Així doncs, la consecució de la Mancomunitat és fruit d'una conjunció política en la qual té un notable paper el periodisme, –amb les campanyes que desenvolupen, en primer lloc, la premsa regionalista, encapçalada per la Lliga amb el diari bandera *La Veu de Catalunya* i tota la intel·lectualitat al costat, d'Ors a Carner–, i amb el suport de periodistes professionals –de Casellas a Morató– que assumiran amb encert les dues edicions diàries i els suplementes.

En les grans ciutats també van aparèixer diaris del partit (*El Día –Terrassa–*, *El Pla de Bages –Manresa–*, *Diari de Mataró*, *Diari de Sabadell*, etc.), setmanaris com *La Veu de l'Empordà* a Figueres i tants d'altres i amb tanta profusió que, pràcticament, n'hi havia un a cada capital de comarca que tenia una impremta.

D'altra banda, la premsa republicana va aparèixer amb empenta i es trobava arreu, de l'Empordà Federal a Figueres, fins a *El Autonomista* –convertit el 1920 en *L'Autonomista*–, a Girona. A totes les ciutats importants aparegueren publicacions.

Aquest gran nombre de capçaleres tipificava una societat en la qual el periodisme ocupa un rang rellevant en l'ordre comunicatiu i d'organització.

No era només l'altaveu del que succeïa i la tribuna de les informacions sinó, i molt important, era un ens organitzatiu que desenvolupava la coordinació, l'impuls i la dinamització de moltes iniciatives.

A dalt, a l'esquerra, una portada de Catalunya Gráfica i, a la dreta, un exemplar de Crònica oficial de la Mancomunitat, que es va publicar entre 1920 i 1923. A sota, El poble català parlant de les sessions del dia anterior.

Per tot això, la dècada en la qual va existir la Mancomunitat contempla diversos episodis, entre els quals hi destaca la voluntat d'assumpció d'un estatut d'autonomia. En aquest context, la imatge de la Mancomunitat s'articula gràcies a aquest periodisme actiu, implicat en una campanya que va comptar amb la mobilització de quasi tots els consistoris, manifestacions multitudinàries, mítings, actes electorals, anhels posats en l'obra de govern de la Mancomunitat — biblioteques, escoles, camins veïnals, telèfons, accions especialitzades en meteorologia, vitivinicultura, nàutica, etc. —.

Aquest suport es va donar, bàsicament, a través de la premsa afí a la Lliga, amb una munició de publicacions receptives i amb l'ajut, també, de la premsa comercial que publicava informacions de la Mancomunitat.

Va ser una institució que va néixer amb força però que no va poder desplegar a fons tota la seva tasca per falta de transferències financeres i de traspassos de les Diputacions fins arribar al màxim punt d'inflexió, el 1920, a les portes gairebé del tancament, que tindria lloc tres anys després.

Així, la premsa va articular una translació social del conjunt de la seva tasca. Per exemple, el 1922 Vallès i Pujals va dictar una conferència a Reus i la Revista del Centre de Lectura la transcriuria íntegra. A l'any següent, Puig i Cadafalch visitava Sant Cugat del Vallès i Catalunya Gráfica publicava les imatges i les dades de la visita. I com aquests, molts més casos.

Alguns d'aquests episodis informatius, com el cas Ors, el disseny d'un Estatut o la mort de Prat de la Riba —el seu primer president i màxim impulsor— es van convertir en punts d'inflexió d'una presència informativa sobre la Mancomunitat que no era vista com un simple vehicle administratiu, sinó que era considerada com el Govern de Catalunya. I el seu president, el president de la nació.

El periodisme català, però, no tan sols va informar sobre la Mancomunitat. També

hi va haver crítiques, si bé no foren d'una oposició en bloc sistemàticament ni de manera molt habitual, com passava en publicacions centralistes, premsa militar, la clàssica ideològica com l'ABC, que envià a Barcelona a periodistes com Julio Camba o José M. Salaverría i comptarà amb corresponents actius com Marsillach.

L'ACCIÓ DE LA CENSURA

Malgrat això, podem dir que, en conjunt, el periodisme català va informar sobre la labor de la Mancomunitat amb generositat i en tots els àmbits: premsa generalista, local, especialitzada... L'acció de govern de

AQUELLES PUBLICACIONS EREN D'ALT NIVELL, TENIEN MOLTS LECTORS I FUGIEN DEL TO NOSTRAT I MINORITARI DE DÈCADES ANTERIORS

la institució apareixia constantment durant aquesta dècada sobretot en l'apartat informatiu, però també com a publicitat, com la dels emprèstits, i amb fotografies o caricatures.

L'acció de la censura, amb la Llei de Jurisdiccions del 1906 en vigor, va provocar constants silencis que aniran en augment, el 1923, amb la suspensió de pràcticament tota la premsa política i la mutilació dels continguts. Lluís Companys a *L'Avenir* o Carrasco i Formiguera a *L'Estevet* en foren clars exemples. Els governadors civils, els governadors militars, els tribunals, els fiscals, el poder polític, en suma, censurava constantment. Com a protesta, *La Campana de Gràcia* al·ludia a la necessitat d'anar a l'estranger per informar-se sense traves.

I és que la premsa catalana feta a l'exterior, entre les quals destaquen capçaleres com *Germanor* a Santiago de Xile i *Ressorgimenta* Buenos Aires, també vivia un moment

EL PERIODISME SERIA FONAMENTAL PER ACONSEGUIR LA MANCOMUNITAT, PROJECTAR-NE L'OBRA I PER INCREMENTAR L'AUTOGOVERN

important. Tenia tanta força que fins i tot es parlava de la necessitat de disposar d'un diari.

Eren moments d'engrescament col·lectiu, fins al punt que els catalans d'Amèrica van arribar a regalar una bandera de seda a la Mancomunitat amb l'objectiu de participar en el procés que es vivia i en què l'Estatut es contemplava

com un autogovern sense limitacions. En aquestes publicacions mensuals que s'editaven a l'estranger, la crítica a les limitacions de la Mancomunitat era duríssima, i ho exposaven amb llibertat, sense la censura i el control que patia la premsa del Principat.

TRIBUNA DE PROJECCIÓ

La premsa local també va ser molt activa a l'hora de difondre la labor de la Mancomunitat. Així, per exemple, la premsa empordanesa es mobilitzava amb la nova biblioteca a la capital de l'Alt Empordà, mentre que la del Camp de Tarragona ho feia amb la primera pedra de la seva.

Aquestes són algunes mostres d'aquesta immensa relació de la Mancomunitat amb

el periodisme que fins i tot és motiu d'una pàgina web que actualment desenvolupen la Diputació de Barcelona i la UAB a través del grup de recerca Hisper.

La premsa de Catalunya, doncs, va informar i es va posicionar decididament a favor de l'Estatut. En canvi, el 9 de desembre de

1918 van tenir lloc a Madrid una sèrie de manifestacions contra la campanya d'autonomia catalana. Els liberals *El Heraldo de Madrid*, *El Imparcial* i *El Liberal*, eren capdavanters, com l'ABC, en aquest posicionament crític. *El País*, diari republicà que donava un suport mesurat a l'autonomia catalana, propugnava que no assumís l'ensenyament i donava primacia a l'autonomia municipal. Tan sols *El Debate*, *El Sol* i *La Tribuna* es negaven a recolzar la represàlia i el boicot als productes catalans.

Així doncs, el periodisme va ser una eina fonamental per aconseguir la Mancomunitat, per projectar-ne l'obra i per incrementar l'autogovern. La influència de la premsa, però, també acabaria sent el detonant que posteriorment la prohibiria i la censuraria, simplement apel·lant a la força. Ç

Més informació a:

www.mancomunitatdecatalunya.cat → Pàgina web de la Diputació amb informació sobre aquesta institució històrica i els actes commemoratius corresponents.

+ info